

Mindaugas Tamošaitis

10 (II gimnazijos) klasės istorijos vadovėlio II dalis

„Baltos lankos Klett“, 2024

Šioje recenzijoje aptarsiu 2024 m. leidyklos „Baltos lankos Klett“ ir istoriko dr. Mindaugo Tamošaičio parengto 10 (II gimnazijos) klasės istorijos vadovėlio II dalį. Šiame vadovėlyje, atsižvelgiant į Bendrojo ugdymo programą, nagrinėjami ir aiškinami laikotarpio nuo XX a. antros pusės iki šių dienų svarbiausi Lietuvos ir pasaulio istorijos ir politologijos aspektai. Vadovėlių sudaro šie skyriai: Šaltojo karo politinės istorijos raida, kultūros ir socialinės situacijos XX a. antroje pusėje, komunistinių režimų žlugimas Vidurio ir Rytų Europoje ir padėtis iki pat šių dienų. Vadovėlio sudedamosios dalys, kaip kompetencijų ugdymo aprašas, temų uždaviniai, dėstomoji dalis, klausimai ir užduotys, kurių pagrindą sudaro darbas su šaltiniais, pilnai atitinka istorijos vadovėlio rašymo reikalavimus ir mokyklinę Istorijos bendrojo ugdymo programą. Vadovėlyje prie beveik kiekvienos temos yra pateikiama nemažai pasiūlymų, kaip galima pajvairinti pamokos darbą keliant probleminius klausimus, atliekant įvairias projektines užduotis. Autorius dažnai siūlo naudotis papildomais informacijos šaltiniais, daugiausia internetu ar įvairiomis medijų platformomis. Skyrių pabaigoje yra pateiktos kokybiškos apibendrinimo užduotys, kurias sudaro atviri, tęstiniai klausimai, taip pat temos įsisavinimą apžvelgianti refleksija. Viena stipriausių vadovėlio pusių yra probleminių klausimų temos pradžioje iškėlimas, kuris tiek palengvina mokytojo darbą galvojant apie pamokos uždavinį, tiek gali sukelti intrigą ar sudominti mokinius. Taip pat verta pastebėti, kad temų pabaigoje prie apibendrinamųjų užduočių esantys tekstiniai šaltiniai yra labai įvairūs, nesikartoja iš senų vadovėlių – t. y. atnaujinti, apimantys vis kitas temas ir kitus žiūros taškus. Tą patį galima pastebėti ir apie vadovėlio iliustracijas, kurios ne tik yra mažai kur matytos, tačiau tuo pačiu pasižymi labai išsamiais ir tiksliais aprašymais. Didesnę vizualinio turinio integraciją padaro ir po paveikslėliais esantys klausimai, kurie skatina daugiau diskutuoti apie iliustracijose esančius asmenis, įvykius.

Kalbant apie patį turinį reikia pastebėti, kad vadovėlyje yra pateikiama pakankamai naujos informacijos apie įvykius, kurie vyko ir vyksta šiandieniniame pasaulyje: karas Ukrainoje, D. Trumpo prezidentavimo laikotarpis, A. Ramanausko-Vanago palaikų radimas ir analizė, filmo apie K. Kubilinską pristatymas ir jo asmeninė tragedija ir t. t. Ši medžiaga ne tik padės mokiniams geriau pamatyti istorinį tęstinumą, kaip, pavyzdžiui, Rusijos imperialistiniai tikslų egzistavimas,

nepaisant kokioje formoje ar santvarkoje ji bebūtų. Visgi į keletą smulkesnių dalykų norėčiau atkreipti dėmesį. Pirmiausia, kalbant apie L. Berijos atėjimą į valdžią po Stalino mirties, vertėtų pridėti nors keletą sakinių apie jo kaip saugumo tarnybų vadovo žiaurumą. Taip pat, kalbant apie pokario situaciją, vertėtų išskirti nors pastraipą apie „vilko vaikus“ Lietuvoje. Kilo abejonių, ar tikrai reikalinga tema apie Bulgarijos ir Rumunijos komunistinio režimo griuvimą. Galbūt tai galėtų būti kaip papildoma / rekomenduojama tema? Tuo pačiu pati paskutinė tema apie švietimo sistemą Lietuvoje XXI a. taip pat kelia šiokių tokių klausimų. Ar tikrai ji yra reikalinga, žinant šios temos jautrumą šiandieninėje Lietuvoje? Taip pat, kalbant apie 2014 m. įvykius Kryme, vertėtų daugiau pristatyti Rusijos įsikišimo taktikas, „žaliųjų žmogeliukų“ intervenciją, taip skatinant moksleivius pažinti vis kitokias ir kartais sudėtingai suvokiamas šios agresyvios valstybės puolimo taktikas. Tuo pačiu verta peržiūrėti istorinių-politologinių sąvokų vartojimą vadovėlyje, ar tikrai visos jos yra paaiškintos, ar nekelia papildomų klausimų. Čia norėčiau išskirti tik kartą vadovėlyje pavartotą Kremliaus pavadinimą, Rožių ir Oranžinę revoliucijas, kurių pavadinimams reikėtų skirti paaiškinimą.

Nepaisant išsakytų kelių pastabų, 2024 m. leidyklos „Baltos lankos Klett“ istoriko dr. M. Tamošaičio parengtas 10 (II gimnazijos) klasės istorijos vadovėlio, II dalis, yra tikrai gera ir mokykloms tinkama mokymosi priemonė. Žinant autoriaus ilgametę patirtį rašant vadovėlius, verta pastebėti iš karto jaučiamą pačio darbo kokybę ir jo patikimumą ugdymo procese. Dėl šių išsakytų priežasčių vadovėlį vertinu teigiamai.

Lietuvos istorijos instituto doktorantas Laurynas Kudijanovas

